

Олександр Білоус

ДО ПИТАННЯ БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАГОНІВ МЕСНИКІВ ПІД КОМАНДУВАННЯМ О. САБУРОВА В ЛИСТОПАДІ 1941 – СЕРПНІ 1942 років

Здійснено спробу джерелознавчого та наукового аналізу бойової діяльності Житомирського партизанського з'єднання в перший рік його функціонування. Висвітлено головні вектори партизанської боротьби, проаналізовано їх роль у зростанні нацистського терору проти місцевого населення у Північно-Східній Україні.

Ключові слова: Північно-Східна Україна, радянський партизанський рух, Житомирське партизанське з'єднання, О. М. Сабуров.

Невід'ємною частиною дослідження радянського партизанського руху є мікроісторичний її пласт. Всеохоплююче дослідження різних аспектів партизанського життя дає змогу оцінювати роль партизанської одиниці в контексті загальної боротьби, визначити її пріоритети у тактиці та стратегії ведення «малої війни» проти ворога. Одним із таких з'єднань, що своєю діяльністю впливало на життєздатність усього радянського руху опору на території українського та білоруського Полісся, стало Житомирське партизанське з'єднання (Група партизанських загонів України).

Житомирське партизанське з'єднання, одне з найпотужніших в Україні, завжди привертало до себе увагу з боку дослідників. До історії діяльності партизанів-сабурівців зверталися як і самі представники радянського руху опору¹, так і радянські² та українські³ історики, гідно оцінюючи їхній внесок у розвиток «малої війни» на території Брянщини, Сіверщини та Полісся. Широку історіографічну базу вивчення історії з'єднання доповнює і великий джерельний пласт: накази, довідки, донесення, звіти про бойову та диверсійну діяльність та ін.

Джерельну базу дослідження складають матеріали центральних архівів України, які, на нашу думку, дуже змістовно доповнює унікальна документальна колекція фондозбірні Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років»: загалом вона нараховує близько 100 одиниць музейних предметів, з яких близько 30 наказів командира партизанського загону ім. 24-ої річниці РСЧА та Житомирського партизанського з'єднання.

Метою даної наукової розвідки є спроба дослідження бойової діяльності сабурівців у перший рік їх існування, до серпня 1942 р., коли після наради партизанських ватажків у Москві розпочалася масштабна підготовка до рейду на територію Правобережної України.

Офіційною датою утворення групи партизанських загонів України вважається 30 травня 1942 р., але ми можемо починати відлік від середини листопада 1941 р., коли саме було сформовано партизанський загін ім. 24-ої річниці РСЧА на чолі із батальйонним комісаром О. М. Сабуровим.

Однією з перших вдалих диверсійних акцій новоствореного партизанського загону став напад на залізничну станцію Зернове⁴ та мінування 17-19 листопада 1941 р. автошляху Брянськ – Трубчевськ, у результаті чого було підірвано 8 автомобілів противника⁵.

© Білоус Олександр Павлович – старший науковий співробітник Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років».

7 січня 1942 р. під загальним керівництвом О. М. Сабурова було створено Операційну групу об'єднаних загонів (більшість загонів групи і склали основу майбутнього з'єднання) для розгрому «Локотської республіки», російської адміністративно-територіальної національної одиниці на чолі з К. П. Воскобойниковим. Того самого дня ним було підписано наказ №14 про «знищення угруповання противника у м. Локоть» та створення 5 бойових ударних груп для блокування та розгрому ворожих підрозділів⁶.

«Локотська республіка», яка утворилася в середині листопада 1941 р., ще з перших днів своєї діяльності стала об'єктом пильної уваги агентів НКВС та партизанів загону ім. 24-ої річниці РСЧА. За попередніми донесеннями партизанської розвідки, у м. Локті на початку січня 1942 р. перебувало близько 350 солдатів, на озброєнні у яких було 27 кулеметів, майже 10 мінометів, великі склади боєприпасів⁷ (сучасний російський дослідник К. Залеський указує дещо меншу цифру – близько 200 чоловік народної міліції)⁸. У ніч проти 8 січня на 120 санних упряжках Операційна група партизанських загонів, здійснивши стрімкий перехід із с. Красної Слободи (Суземський район Брянської області) до Локотя, оточила в містечку будівлю лісового технікуму та будинок бургомистра К. Воскобойника. Незважаючи на ефект несподіванки, партизанам не вдалося з ходу захопити головні оборонні будівлі, через що Д. В. Ємлютін – командир загону «За Батьківщину», назвав результати операції провалом⁹. Але зважаючи на кількість знищених народних міліціонерів – 54 та, головне, досягнуту основну мету – знищення бургомистра¹⁰, можна стверджувати – завдання було виконане. Значною втратою для партизанів стало смертельне поранення заступника О. М. Сабурова з розвідки П. Пашкевича.

Черговою вдалою акцією загону став розгром на початку лютого 1942 р. поліції у м. Трубчевську (Брянська область), у якому дислокувався гарнізон поліції (близько 170 бійців) на чолі з бургомистром Павловим, колишнім інженером місцевої деревообробної артілі¹¹. На початку 1942 р. Трубчевськ перетворився на велику регіональну продуктову та сировинну базу, що викликало жвавий інтерес у партизанів. Окупаційною владою у місті було створено молочнотоварну ферму, запущено маслозавод, зібрано (на кінець січня 1942 р.) понад 50 т зерна¹².

На озброєнні у поліції Трубчевська були гвинтівки, револьвери системи Нагана незначна кількість гранат, по два кулемети «Максим» та автомати, а також міномет не у бойовому стані. Як зазначали розвідники, на момент операції в радіусі 30-40 км від міста не було німецьких окупаційних частин чи великих підрозділів поліції¹³.

Бойову операцію було проведено в ніч проти 2 лютого спільними діями 5 партизанських загонів під загальним керівництвом О. М. Сабурова. У результаті 18-годинного бою було знищено 127 вояків місцевого гарнізону; як трофеї було захоплено 114 гвинтівок, кулемет, револьвер; господарськими службами вивезено значну кількість борошна та 19 корів¹⁴.

Незважаючи на велику кількість трофеїв, вдалою Трубчевську операцію назвати не можна. Під час штурму адміністративних будівель міста загинуло 11 та було поранено дев'ять партизанів¹⁵.

До кінця лютого партизанським загonom ім. 24-ої річниці РСЧА було проведено ще декілька господарсько-бойових операцій на території Трубчевського району. Першочерговими стояли завдання очищення району від представників місцевої поліції. Під час таких акцій партизанами було знищено вісім господарських будівель, захоплено 77 пудів зерна, 6 корів¹⁶.

На боєздатності груп напад у час захоплення навколишніх від м. Трубчевська сіл далася взнаки відсутність конспірації та суворой дисципліни, а також надмірна зухвалість партизанів. Під час зіткнень із загонами поліції було вбито 10 бійців загону¹⁷, що є, безумовно, величезною цифрою як для партизанських методів ведення бою. Такі результати стали гарним уроком на майбутнє, тривалий час партизанські безповоротні втрати кількісно не перевищували 1-5 бійців.

У березні 1942 р. діяльність партизанів було ще більше активізовано та перенесено головні напрямки створення господарських баз на територію Середино-Будського району та Хінельського лісового масиву. Здебільшого це пояснювалося об'єднанням

партизанських формувань південної Брянщини під єдиним командуванням та передислокуванням нової бойової одиниці на територію Північно-Східної України. Найважливішими акціями цього періоду можна вважати вивезення сіна із с. Винторівка та знищення автомайстерні у с. Велика Берізка (Середино-Будський район Сумської області). У результаті цих дій до нових партизанських баз було завезено: хліба – 120 пудів, вівса – 120 пудів, сіна – 1500 пудів¹⁸.

Вдалими можна назвати і перші бойові сутички сабурівців із ворогом на території України. Під час зіткнень із противником у районі сіл Хлібороб, Гаврилова Слобода, Винторівка було знищено 18 німців та сім представників місцевої поліції. Ще успішнішою була бойова операція з розгрому гарнізону поліції в районі залізничної станції Зернове, в ході якої, за словами О. М. Сабурова та З. А. Богатиря, було знищено 72 поліцаї та 9 угорців. У цьому випадку дивує інше: автори, описуючи короткий зміст плану операції, зазначили: «Спільними діями груп спалити село і знищити гарнізон поліції»¹⁹. Можливо, негативне ставлення до усього населеного пункту було спричинене різними політичними вподобаннями місцевих мешканців та командира одного з найбільших радянських партизанських з'єднань, адже уже по війні, характеризуючи згадане село, О. М. Сабуров зазначив: «Це село у нас як бильмо на оці. Розтягнуте на два кілометри, воно перегороджувало шлях нашим партизанам, які йшли на завдання. Тільки хтось з'явиться на горизонті, із села лунають крики: «До зброї, бандити ідуть!» – і розпочинається стрільба... За нашими даними, поліцейський гарнізон там нараховував близько 350 чоловік... Тризуб – цей знак приналежності до буржуазних українських націоналістів – красувався на воротах майже кожного двору»²⁰.

Ситуація в с. Зерновому не була винятковою: неприязне ставлення місцевих жителів до партизанських формувань було звичним явищем на початковому етапі війни. Населення, яке ще добре пам'ятало страшний для нього 1930-і роки, на перших порах сподівалося, що нацистська окупація принесе їм свободу від більшовицького терору. Незадоволення українців партизанами підтверджують донесення представників німецького МЗС²¹ та представників УШПР у партизанських з'єднаннях²². О. М. Сабуров, добре розуміючи настрої населення, зумів використати цю ситуацію на свою користь, спрямувавши дії партизанів саме проти представників української поліції. Підтверджує це й один із його наказів, де він, вітаючи бійців із Першотравнем 1942 р., наводить статистичні дані ворожих втрат, акцентуючи свою увагу на тому, що за півроку боротьби у тилу ворога ними було знищено: «...Окупантів – 52 вояки, ставлеників фашизму, поліцаїв і старост – 390 чоловік»²³.

Чи не найуспішнішими кампаніями формування у перший рік своєї діяльності стала низка бойових операцій на території Ямпільського району Сумщини та Грем'яцького району Чернігівщини.

Ямпіль було захоплено в результаті несподіваної атаки в ніч проти 28 червня 1942 р. практично без спротиву. Гарнізон ворога, який нараховував близько 300 чоловік (переважно місцева поліція) і який мав на озброєнні 10-12 кулеметів, одну протитанкову гармату та 6 ротних мінометів²⁴, щоб уникнути оточення, розпочав поспішний відступ (втрати противника склали лише 5 осіб)²⁵. Цікавим епізодом підрахунку вбитих ворогів є звіт начальника Українського штабу партизанського руху майора державної безпеки Т. А. Строкача начальнику Центрального штабу партизанського руху К. К. Пономаренку від другого липня 1942 р. про взяття м. Ямполь: «Незважаючи на сильний кулеметний, мінометний та артилерійський вогонь противника, місто після двогодинного бою було зайняте партизанами. Під час операції вбито 50 німців, у тому числі заступник коменданта, і поранено 12»²⁶.

Після короткочасного бою партизанськими трофеями стали 2 ротних міномети, 3 кулемети, 5 гвинтівок, 30 ящиків патронів та 5 ящиків гранатів, 1 т вибухових речовин²⁷. Господарським здобутком партизанів стали 200 л спирту, 200 кг вершкового масла, 2,5 т гречки, 2,5 мішки цукру, 1 мішок солі, 30 кг господарського мила, 20 коней²⁸.

Трьома днями раніше, в ніч проти 25 червня 1942 р., спільно з Ямпільським

партизанським загonom «За Батьківщину» (30 травня 1942 р. увійшов до складу групи партизанських загонів України) було захоплено село Антонівку Ямпільського району, в ході операції вдалося знищити 81 німецького солдата та 15 поліцаїв²⁹. Антонівського бою могло і не бути, але, нападаючи на окремі села навколо м. Ямполя, партизани відволікали ворожі гарнізони, закликаючи їх до частих дрібних перестрілок, маскуючи свій інтерес до самого райцентру, де, за їхніми даними, була велика кількість снарядів, начинених отруйними речовинами. Беручи до уваги, що партизанами справді було захоплено склад, де зберігалось близько 1000 снарядів³⁰, можемо стверджувати, що припущення О. М. Сабурова, яке знайшло відображення на сторінках його мемуарів³¹, таки мало місце в історії з'єднання.

Бої за Ямпіль, окрім багатих військових і господарських трофеїв, навчили партизанів і нової тактики ведення боротьби. З цього приводу влучно висловився сам командир з'єднання: «... Ми переконалися, що можемо своєю волею навіть передислокувати ворожі гарнізони, змушувати ворога перекидати свої війська туди, де партизани демонструють наступ. А ми тим часом здобули можливість без особливих зусиль атакувати потрібний нам населений пункт»³².

Після успішного завершення операції в Ямполі Група партизанських загонів України взяла курс на північний захід із метою розвідки дотичних до Сумщини районів Чернігівської області та закладки господарських баз у радіусі свого нового місцезнаходження. Цей перехід ознаменувався низкою перемог над ворожими гарнізонами, які увінчалися захопленням райцентру Грем'яч на Чернігівщині.

Першим населеним пунктом під час цього переходу стало село Степне Ямпільського району, де була проведена показова страта 27 поліцаїв (напередодні добровільно здалися в полон)³³, а також збільшено партизанські запаси (вилучено: борошна – 35 пудів, пшениці – 110 пудів, гречки – 50 пудів)³⁴.

У ніч проти 9 липня 1942 р. було захоплено с. Чауси (Погарський район Брянщини), яке стало вихідною базою для подальшого наступу на Грем'яч. На момент захоплення села в ньому, якщо вірити партизанській розвідці, перебувало близько 60 німців, 30-40 поліцаїв та до допоміжних служб мобілізовано усе доросле чоловіче населення³⁵. Під час бою, який тривав близько 6 годин, було вбито троє німців та восьмеро поліцаїв із ворожої сторони, а також троє партизанських бійців³⁶. Доречними для дослідження подій початку липня є «Витяги з військового щоденника діяльності підрозділів 32 угорського полку»³⁷, які вказують на присутність у районі (окрім німців та загонів поліції) угорських військових частин, про які не обмовилися жодним словом партизани. Село Чауси, як і раніше захоплені партизанами населені пункти, стало доброю базою для господарського відділу (захоплено: 130 овець, 12 свиней, 3 т борошна, 30 пудів рису, 800 кг жита, 3000 яєць)³⁸.

Дев'ятого липня 1942 р. о 23 годині ночі бойова група з'єднання, розділена на три роти, диверсійну та артилерійську групи³⁹, виступила з с. Чауси і до п'ятої години ранку 10 липня 1942 р. повністю захопила містечко Грем'яч. Окупаційний гарнізон змушений був відступити, залишивши партизанам як трофеї 45-мм гармату, один батальйонний та два ротних міномети, три кулемети, шість ящиків зі снарядами та ін.⁴⁰ Втрати з обох сторін були незначними: п'ятеро німців, вісім поліцаїв, з партизанського боку – один партизан загинув та ще один зник безвісти⁴¹ (знову жодної згадки про угорців, хоча на момент бою тут мала перебувати одна рота 32-го угорського піхотного полку)⁴². Дещо іншу, в декілька разів більшу цифру втрат противника наводять автори «України партизанської», разом із тим не вказуючи точну кількість та не розділяючи за національною ознакою⁴³.

Перші згадки (після тривалого затишшя) про присутність угорців на окупованих північно-східних українських територіях у партизанських звітах з'являються 20 липня 1942 р. після взяття Зноб-Новгородського, де, на їхню думку, перебувало 300 угорських солдатів. Під час бою в ніч проти 19 липня 1942 р. партизанами при величезних власних втратах (вісім убитих та 10 поранених бійців)⁴⁴ було вбито 42 солдати та ще двох захоплено в полон. У ході операції у населеному пункті було знищено понад 100 хат⁴⁵. За даними Книги-меморіалу «Вінок безсмертя», село

Зноб-Новгородське майже дощенту було спалене нацистами приблизно на місяць раніше – 29 червня 1942 р. (згоріло 740 дворів, загинуло 69 жителів)⁴⁶, залишено було тільки 12 хат, де мешкали солдати окупаційного гарнізону⁴⁷. Зіставляючи ці цифри, можемо говорити швидше про помилку у звіті командира з'єднання, адже партизани не мали звички вказувати на власну причетність до винищення населених пунктів.

Після цього бою партизани О. М. Сабурова разом з іншими партизанськими формуваннями України та Орловської області (Росія) вступили у тривалий період захисту південного району Брянських лісів. Ще до кінця липня 1942 р. було зірвано дві спроби ворога прорвати партизанську оборону в районі Зноб-Новгородського – Нововасилівки, а в подальшому, відступивши вглиб лісового масиву, з'єднання перейшло на диверсійні рейки боротьби: «Організовано 25 диверсійних груп, завдання яких – підірвати не менше одного ворожого ешелону, незалежно від труднощів і посиленої охорони ворогом залізничних шляхів»⁴⁸.

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо: Житомирське партизанське з'єднання майже з першого дня свого існування чітко відрізнялося від інших за своїми стратегічними напрямками – насамперед це боротьба з антикомуністичними елементами та нацистськими колаборантами. Схожа тактика була продовжена партизанами-сабурівцями і на Правобережжі, де вони стали активними учасниками боротьби проти представників українського національно-визвольного руху.

1. Сабуров А.Н. Ради цели единой / А.Н. Сабуров. – М.: «Знание», 1974. – 144 с. / Фонди Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років (Далі – Фонди МКНМІВВВ). – КН-69572. – К-3527; Сабуров А.Н. Силы неисчислимы / А.Н. Сабуров. – М.: Воениздат, 1967. – 288 с. / Фонди МКНМІВВВ. – КН-77675. – К-5978; Сабуров О.М. Відвойована весна / О.М. Сабуров. – К.: Політвидав України, 1975. – 718 с. / Фонди МКНМІВВВ. – КН-76743. – КН-5695; Богатырь З.А. Борьба в тылу врага / З.А. Богатырь. – М.: Мысль, 1969. – 470 с.; Кеніна М.І. Серце кликало до бою. Спогади партизанської розвідниці / М.І. Кеніна. – К.: Видавництво політичної літератури України, 1977. – 168 с. / Фонди МКНМІВВВ. – КН-76276. – К-5294.

2. Курас И.Ф. Штаб непокоренных: (Украинский штаб партизанского движения в годы Великой Отечественной войны) / И.Ф. Курас, А.В. Кентий. – К.: Политиздат Украины, 1988. – 330 с.; Народная война в тылу фашистских оккупантов на Украине 1941 – 1944: В 2-х т. / В. Немятый, Д. Григорович, В. Замлинский. – К.: Наукова думка, 1985. – Т. 2. – 399 с.; Народна боротьба на Україні в роки Великої Вітчизняної війни. / І. Кулик, І. Слинько, В. Клоков. – К.: вид-во Академії наук Української РСР, 1957. – 217 с.

3. Кентій А. Війна без пощади і милосердя: Партизанський фронт у тилу вермахту в Україні (1941-1944). / А. Кентій, В. Лозицький. – К.: Генеза, 2005. – 408 с.; Коваль М.В. Україна: 1939-1945. Маловідомі і непрочитані сторінки історії / М.В. Коваль. – К.: Вища школа, 1995. – 194 с. / Фонди МКНМІВВВ. – КН-227611. – К-25504.

4. Сабуров О.М. Відвойована весна / О.М. Сабуров. – К.: Політвидав України, 1975. – С. 99-103 / Фонди МКНМІВВВ. – КН-76743. – КН-5695.

5. Боевые действия отряда им. 24-летия РККА Житомирского соединения генерал-майора Героя Советского Союза Сабурова Н.А. – Арк. 1 / Фонди МКНМІВВВ. – КН-13212. – Д-2613.

6. Приказ №14 по операционной группе объединенных отрядов. 07.01.1942 г. / Фонди МКНМІВВВ. – КН-24022/2. – Д-4868/2.

7. Сабуров О.М. Відвойована весна / О.М. Сабуров. – К.: Політвидав України, 1975. – С. 182 / Фонди МКНМІВВВ. – КН-76743. – КН-5695.

8. Залесский К. Командиры национальных формирований СС. М.: АСТ; Астрель, 2007. – С. 21.

9. Дюков А. Р. «Die Aktion Kaminskiy»: Локотское «самоуправление» и создание

бригады РОНА // Мифы Великой Отечественной. – М.: ЭКСМО; Яуза. – 2008. – С. 161.

10. Боевые действия отряда им. 24-летия РККА Житомирского соединения генерал-майора Героя Советского Союза Сабурова Н.А. – Арк. 1 / Фонди МКНМІВВВ. – КН-13212. – Д-2613.

11. Приказ №42. 01.02.1942 г. / Фонди МКНМІВВВ. – КН-24047. – Д-4892.

12. Приказ №42. 01.02.1942 г. / Фонди МКНМІВВВ. – КН-24024. – Д-4870.

13. Там само. – Арк. 1.

14. Боевые действия отряда им. 24-летия РККА Житомирского соединения генерал-майора Героя Советского Союза Сабурова Н.А. – Арк. 2 / Фонди МКНМІВВВ. – КН-13212. – Д-2613.

15. Там само. – Арк. 2.

16. Там само. – Арк. 2.

17. Там само. – Арк. 2.

18. Там само. – Арк. 3.

19. Там само. – Арк. 3.

20. Сабуров А.Н. Силы неисчислимы / А.Н. Сабуров. – М.: Воениздат, 1967. – 288 с. – С.136.

21. Україна в Другій Світовій війні у документах: Збірник німецьких архівних матеріалів / Упор. В.М. Косик. – Т. 1. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. – С. 322.

22. Гогун А. Сталинские командос. Украинские партизанские формирования. Малоизученные страницы истории. 1941-1944 / А. Гогун. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2008. – С. 15.

23. ЦДАГО України. – Ф. 65. – Оп. 1. – Спр. 142. Накази по Житомирському партизанському з'єднанню. Накази по загону ім. XXIV-річчя РККА. – Арк. 139.

24. Наказ по партизанському загону ім. 24-ї річниці РСЧА №191. 26.06.1942 р. / Фонди МКНМІВВВ. – КН-15517. – Д-3393.

25. Боевые действия отряда им. 24-летия РККА Житомирского соединения генерал-майора Героя Советского Союза Сабурова Н.А. – Арк. 5 / Фонди МКНМІВВВ. – КН-13212. – Д-2613.

26. Записка по «ВЧ». 02.07.1942 р. / Фонди МКНМІВВВ. – КН-12749. – Д-2472.

27. Україна партизанська. Партизанські формування та органи керівництва ними (1941 – 1945 рр.): Наук.-довід. вид. / Авт.-упоряд.: О.В. Бажан, А.В. Кентій, В.С. Лозицький та ін.; Редкол.: В.А. Смолій та ін. – К.: Парламентське вид-во, 2001. – С. 55.

28. Боевые действия отряда им. 24-летия РККА Житомирского соединения генерал-майора Героя Советского Союза Сабурова Н.А. – Арк. 5 / Фонди МКНМІВВВ. – КН-13212. – Д-2613.

29. Там само. – Арк. 5.

30. Там само. – Арк. 5.

31. Сабуров О.М. Відвойована весна / О.М. Сабуров. – К.: Політвидав України, 1975. – С. 391-407.

32. Сабуров О.М. Відвойована весна / О.М. Сабуров. – К.: Політвидав України, 1975. – С. 406-407.

33. Боевые действия отряда им. 24-летия РККА Житомирского соединения генерал-майора Героя Советского Союза Сабурова Н.А. – Арк. 6 / Фонди МКНМІВВВ. – КН-13212. – Д-2613.

34. Там само. – Арк. 6.

35. Там само. – Арк. 6.

36. Там само. – Арк. 6.

37. ЦДАВО України. – Ф. 3676. – Оп. 4. – Спр. 317. – Арк. 11-16.

38. Боевые действия отряда им. 24-летия РККА Житомирского соединения генерал-майора Героя Советского Союза Сабурова Н.А. – Арк. 6 / Фонди МКНМІВВВ. – КН-13212. – Д-2613.

39. Приказ по партизанскому отряду им. 24-летия РККА. 09.07.1942 г. / Фонди МКНМІВВВ. – КН-15518. – Д-3394.
40. Боевые действия отряда им. 24-летия РККА Житомирского соединения генерал-майора Героя Советского Союза Сабурова Н.А. – Арк. 6 / Фонди МКНМІВВВ. – КН-13212. – Д-2613.
41. Там само. – Арк. 6.
42. ЦДАВО України. – Ф. 3676. – Оп. 4. – Спр. 317. – Арк. 11-16.
43. Україна партизанська. Партизанські формування та органи керівництва ними (1941 – 1945 рр.): Наук.-довід. вид. / Авт.-упоряд.: О.В. Бажан, А.В. Кентій, В.С. Лозицький та ін.; Редкол.: В.А. Смолій та ін. – К.: Парламентське вид-во, 2001. – С. 55.
44. Боевые действия отряда им. 24-летия РККА Житомирского соединения генерал-майора Героя Советского Союза Сабурова Н.А. – Арк. 7 / Фонди МКНМІВВВ. – КН-13212. – Д-2613.
45. Там само. – Арк. 7.
46. Вінок безсмертя: Книга-меморіал / Редкол.: О.Ф. Федоров (голова), В.А. Маняк (керівник колективу авт.-упоряд.) та ін. – К.: Політвидав України, 1987. – С. 286.
47. Там само. – С. 302.
48. Телеграма О.М. Сабурова на ім'я М.С. Хрущова і Т.А. Строкача. 14.08.1942 р. / Фонди МКНМІВВВ. – КН-15536. – Д-3411.

Осуществлено источниковедческий и научный анализ боевой деятельности Житомирского партизанского соединения в первый год его функционирования. Освещены главные векторы партизанской борьбы, проанализирована их роль в росте нацистского террора против местного населения в Северо-Восточной Украине.

Ключевые слова: Северо-Восточная Украина, советское партизанское движение, Житомирское партизанское соединение, О. М. Сабуров.

The sources and scientific analysis of combat activities of Zhytomyr partisan unit in the first year of its operation were attempted. The main vectors of partisan struggle were elucidated, their role in increasing of Nazi terror against the local population in the North-Eastern Ukraine was analyzed.

Keywords: the North-Eastern Ukraine, the Soviet partisan movement, the Zhytomyr partisan formation, O. Saburov.